תנ״ך · אחרונים · חיד״א · נחל אשכול

נחל אשכול על רות

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נחל אשכול על רות

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נחל-אשכול-על-רות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פסוק א 4
פסוק ב 4
פסוק ד 4
פסוק ו 5
פסוק ח 5
פסוק טז 5
פסוק יח 6
פסוק יט 6
פרק ב 7
פסוק ד 7
פסוק ה 7
פסוק ו 7
פסוק יב 8
פסוק יד 9
פסוק טו 11
פסוק יט 11
פרק ג 12
פסוק א 12
פסוק ג 12
פסוק ה 14
פסוק ח 14
פסוק ט 15
פסוק י 16
פסוק יא 16
פסוק יב 16
פסוק יג 17
פסוק יד 17
פסוק טו 17
פסוק טז 17
פרק ד 18
פסוק ו 18
פסוק ז 18
פסוק י 19
פסוק יא 19
פסוק יב 19
פסוק יד 19

פרק א

פסוק א

ויהי בימי שפוט השופטים. ר"ת שובה דכל הנביאים היו מתנבאים שישובו ולא שבו על כן ויהי רעב בארץ. א"נ אפשר במשז"ל בזמן שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו ותנן אם אין תורה אין קמח ואפשר לרמוז כי קול קול גימט' רעב שאם יש ביטול תורה יש רעב ושולט עשו הסט"א ויש מקטרגים למעלה. אמנם בעסק התורה יכולה היא שתגן וז"ש ויהי בימי שפוט השופטים שנתמעטה התורה וזה גרם ויהי רעב בארץ:

פסוק ב

אפרתים מבית לחם יהודה. חזר לומר מבית לחם יהודה מגיד דאין יציאת ארץ ישראל מוטל גם על בניו שהיו גדולים ובידם למחות ולא מיחו. וז"ש אפרתים חשובים ולכן נלכדו גם הם בעון אביהם וקורא אני עליהם שיצאו מבית לחם יהודה:

פסוק ד

שם האחת ערפה וגו'. ערפה גימט' עם האותיות נחש עם הכולל כי היא קינא דמסאבותא ומשרש נחש יצא צפע גלית. וס"ת שם האחת ערפה מיתה כי רשעים בחייהם קרויים מתים:

ושם השנית רות. כתבו גורי האר"י זצ"ל רות ונעמה שתי פרידות טובות שממלכת ישראל נבנית עליהם ידוע הויא כי רות סוד מלכות ונעמה בינה ולפי שהאר' בינ' נעלמת ואין לקליפה אחיזה בה היה מספיק לרחבעם זכות מעט לעשות משיח אלא שלא היה דורו ראוי לכך ולפי שהארת מלכות מועטת ובאה באתגליא ויש לה טוררי' הוצרך לצאת ממנה אדם גדול שכחו יפה להתגבר כח אמיץ נגד המקטרגים שיוכל לנצחם והוא דוד מלך ישראל נעים זמירות ישראל שריוה להקב"ה בשירות ותשבחות עכ"ד ובזה אפשר לתת טעם למ"ש רחבעם קטני עבה ממתני אבי אשר שומע דבריו כל אשר בתוכו יתמ"ה כי מה דמות יערוך רחבעם לאביו לשום פרט ממעלות שלמה אביו אך כפ"ז ניחא דרחבעם ידע כח אמו סוד בינה והוא בזכות מעט ראוי למשיח ובבחינה זו שפיר קאמר קטני עבה ממתני אבי. וזה עצמו קצת בסגנון אחר אפשר לומר במ"ש רבינו האר"י זצ"ל בשער הפסוקים פ' וירא דנעמה מבינה הנקראת נעם ה' ולהיותה מבינה אין אחיזה גדולה אל הקליפה בה ולא היו כל כך נשמות אבל רות ממלכות עלמא דאתגליא נאחזו בה הקליפות מאד וכל נשמות בית דוד עד המשיח כלם כלולות בה ושתי בנות הן הן רות ונעמה עכ"ל בקיצור. ואפשר שז"ש קטני עבה ממתני אבי שאמו מבינה ואינם

אחוזת הקליפות ולא היה צריך בירור כל כך כי תכף נולדתי אני. אבל רות היתה צריכה עובד ישי ואח"כ שדימה ישי שבא על שפחתו והיה שנוי ומאוס דוד הע"ה עד שבא שמואל הנביא ע"ה כמ"ש אני העני במקומות אחרות. והוא הדבר אשר דברתי בתוספות ביאור והכל הולך אל מקום אחר כמבואר. וע"פ האמור א"ש וישם כסא לאם המלך ואמרו רז"ל זו רות שהיתה אמה של מלכות כי ברות היו כלולות בה כל נשמות מלכות בית דוד המשיח ויצדק מאד אמה של מלכות. ועיין מדבר קדמות מערכת נו"ן אות כ"ד. ואפשר לרמוז כי ר"ת ושם השנית רות רוה לרמוז שיצא ממנה דוד הע"ה שריוה להקב"ה בשירות ותשבחות. ולהכי לא נשתנה שם רות כאשר נתגיירה לפי שרמוז בשמה דוד הע"ה כמשז"ל מאי רות שיצא ממנה דוד הע"ה שריוה להקב"ה בשירות ותשבחות:

פסוק ו

כי שמעה בשדה מואב כי פקד וגו'. אמרו רז"ל שמעה מהרוכלין המחזירין בעיירות ופירש הרב מהר"ר הירש דרשן מקראקא. דאין יכולין למחות ברוכלין המוכרין קשוטי נשים וכיון שהרוכלין מחזירין בכל העיירות הם לקשוטי נשים. והם הגידו לה שכן היו מחזירין בא"י ומוכרח דפסק הרעב ומותרין בת"ה:

פסוק ח

אשה לבית אמה. ר"ת אלא והיא ר"ת אין אבות לגוי כמו שאמרו רז"ל במדרש על פסוק זה ע"ש וכמעשה דחבנימוס הגרדי:

יעש ה' עמכם חסד כאשר עשיתם וגו'. אפשר במשז"ל דבגוים מחשבה טובה אינה מצרפה למעשה ולזה דקדקה נעמי יעש כאשר עשיתם כלומר דוקא על המעשה ולא על המחשבה. אך צריך להבין דהקב"ה אינו מקפח שכר כל בריה ומה מקום לתפלה זו ואפשר דתפלת נעמי היינו חוץ משכרן יעשה ה' חסד לפנים משורת הדין כאשר עשיתם אתם לפנים משורת הדין כן הוא ית' יעש' בתורת חסד:

פסוק טז

כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלין עמך עמי ואלהיך אלהי וגו'. אמרו פ' החולץ דנעמי אמרה לה אסיר לן תחום שבת באשר תלכי אלך אסיר לן יחוד באשר תליני אלין מפקדינן אתרי"ג מצות עמך עמי אסיר לן ע"ז ואלהיך אלהי וכו' ואפשר לומר טעם לסדר זה. דבתחילה רצתה לומר לה על השבת כי כן ה' ציוה על השבת במרה קודם ביאת הר סיני כי שבת מורה על האלהות שהקב"ה ברא את העולם והוא אדון הכל וזה עיקר הכל. ועוד שמזה ניכר מעלת ישראל שהם בנים להקב"ה ועל כן יכולים לעשות כמעשהו ממנו לא כן הגוים דגוי ששבת חייב מיתה כי הם עבדים ואין משתמשים בשרביטו של מלך

וזה ענין גדול לרות דכשתתגייר היא העולה להיות במעלת בנים כישראל. ובאשר טעם העריות משום אין משתמשין בשרביטו של מלך כמ"ש הרדב"ז בתשובה. ועתה שציותה על השבת כל"ה דמעלנ"א אית לה במדרגת בן. הזהירה על העריות. ואפי' על היחוד שלא תאמר דבן משתמש בשרביט של אביו והעריות שריותא לגבי ישראל לז"א כי הם במדרגת בן מעמל לחש"ב אבל מדרגת עבד לקיים גזרתו. ומזה נמשך דמפקדינן אתרי"ג מצות וצריך לשמרם כעבדים. וחתימה מעין פתיחה באלהות שהתחילה בשבח וסיימה בע"ז כי הוא העיקר כשידענו שהוא אלהינו ואין עוד צריך לקיים מצותיו. והעובר ענש יענש בד' מיתות כדמפרשה ואזלא. ויש מי שפירש דמ"ש אסיר לן ע"ז לטפויי אתיא דמחשבת ע"ז כמעשה ובכתוב יש לומר דכשאמרה עמך עמי וקבלה תרי"ג מצות אמרה אלהיך אלהי כי ה' אלהי ישראל גימט' תרי"ג:

פסוק יח

ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה. היא ללכת אתה ס"ת אתה לרמוז שזכתה גופה ונפשה להתחבר עם נעמי שהיא בחינת רחל ונתחברה עם נעמי בחינת לאה כאשר תראה בשמחת הרגל (דף ס"א) שרש הענין ואוסיף קצת נפך בס"ד. וזהו ללכת אתה בחינת הגוף ורמוז אתה בס"ת כי עד לבסוף תזכה בנפשה ליקח בחינתה מבחי' לאה כמו שכתוב שם ועל כן באה תיבת אתה בהעלם ובר"ת וגם ר"ת היא ללכת אתה לאה. ויש לרמוז עוד כי היא רומז ללאה כמ"ש רבינו זצ"ל בסוד ומדת ימי מה הי"א. והקליפה שהיתה ברות נדבקה בערפה ויצא גלית שש אמות וזר"ת גימטריא רות עם הכולל וז"ש ותרא גימטריא זרת הקליפה שהלכה לערפה וכל קבל דנא מתאמצת היא בחי' לאה בקדושה מרחפת על רות. ולכן ותחדל לדבר אליה:

פסוק יט

ותהם כל העיר עליהן וגו'. ותהם כל העיר גימט' יום קציר עמר היה. הרב המג"ן ז"ל. וכמ"ש קראן לי מרא. פי' בלקט שמואל כי נעמי שלא מיחתה בבעלה ובניה וגרמה מיתתן כמ"ש מהר"ם אלשיך ז"ל א"כ יש לה עון ש"ד ודנו להתגלגל במרה כמ"ש בזהר הקדוש וז"ש קראן לי מרא עכ"ד. ואפשר שזה רמז כי המר שדי לי מאוד כי המר. המר אותיות מרה. כלומר כי ה' יכפר לה במה שהמר לה מאד וסבלה ענשה המר במקום מרה. ואומרה אני מלאה הלכתי וכו' אפשר לרמוז במ"ש מהר"י סרוק דנעמי מסוד לאה וז"ש אני מלאה קרי ביה מלאה המם בחיריק וזה תימה כי עתה ריקם השיבני ה' אף דלאה מוצלחת לבנים:

פרק ב

פסוק ד

והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרי' ה' עמכם. נראה שלהיותו ראש הסנהדרין והגיע לפרשת דרכים וכתבו התוס' שתמיד מהרהר בתורה וגם תלמודו שגור בפיו להכי פתח ואמר ה' עמכם להורות כי היה לומד וח"ו לא הזכיר ה' בלי שיקדים מלה. אך הקוצרים עסוקים במלאכתם הקדימו מלה וכתיב ויאמרו לו יברכך ה'. והנה הרב תורת חיים בחולין (דף צ"א) כתב דאומרים ברכו את ה' וזוכרים ה' אחר שתי תיבות ומ"ש ברוך ה' המבורך קאי עלה ולכך מזכירים ה' אחר תיבה אחת לאו מילתא אחריתי היא אלא שעונים על העומר ברכו את ה' ע"כ ולפ"ז אפשר שזה רמז ויאמרו לו יברכך ה' דקיימי עליה שכבר אמר עמכם ועליו קאי יברכך וא"כ הוו שתי תיבות קודם ה' וא"ש ויאמרו לו יברכך ה' ודוק א"כ אפשר דרמזו לו יברכך ה' דהיא ברכת כהנים דמשם נלמד אל תהי ברכת הדיוט קלה כמ"ש הרב זרע ברך ברכות (דף י"ח ע"ג) א"נ רמזו דיברכנו בלי תנאי כמשז"ל:

פסוק ה

למי הנערה הזאת וגו'. הכונה למי הנערה הזאת אם היא ראויה לבא בקהל. ויען הנער הנצב על הקוצרים ויאמר חזר לומר הנער הנצב על הקוצרים הגם דעתה כתיב ויאמר לנערו הנצב על הקוצרים למי וכו' והול"ל ויאמר לו נערה מואביה וגו'. אמנם יראה כי הוא שאל כדרך שאדם שואל לנאמן ביתו ופקידו וז"ש לנערו המיוחד לו הנצב על הקוצרים. ובהיות כי הנער היה חריף והבין שכוונת בעז לישאנה ומשו"ה דיבר אליו דרך חיבה כמדבר לנאמנו. לכן ויען הנער הנצב על הקוצרים כלומר עושה עצמו כאלו אינו נערו המיוחד לו רק הוא נער דעלמא הנצב על הקוצרים והראה בחכמתו באופן שהוא מדבר אמת ועולה לא נמצא בשפתיו ולא יש לו שום פניה הנוגעת לו.

פסוק ו

ויאמר נערה מואביה היא ואתה חדשת עם בית דינך ההלכה דמואבי ולא מואבית וזו לה יתרון הכשר השבה עם נעמי הצדקת והמפורסמת בנועם מעשיה וזו הולכת בדרכיה ותאמר אלקטה נא וגו' מאז הבקר ועד עתה ולצניעותה עמדה פה ולא שהולכת וחוזרת לבית כאחרות רק זה שבתה הבית מעט ומשיצאה לא חזרה כי צנועה היא ולצורך עניה ומרודיה היא מלקטת ולא רצתה לילך ולבא ואפשר לרמוז במ"ש נערה מואביה השבה משדי מואב כמ"ש הרמ"ע ז"ל דכשהסט"א עושקת נשמה קדושה בהגיע תור יציאתה

מקעקע את כל הבירה והורס כל בנין הסט"א כמו שהיה במלחמת המלכים להציל נשמה קדושה וכתב הרב זרע ברך ח"ג דבעמון ומואב לכבוד אברהם ע"ה שיצאו מלוט בן אחיו לא קעקע את כל הבירה רק יצאו השתי פרידות לבד וז"ש נערה מואביה היא והיא נשמה קדושה שהיתה עשוקה ביד סט"א ועתה היא שב"ה פעם אחרת לקדושה בהצטרפות קדושת נעמי. וכ"ת אמאי שבה לבדה ולא קעקע כל הבירה לז"א משדי מואב לכבוד אברהם אע"ה. ואפשר שז"ש הגד הוגד לי כל אשר עשית את חמותך כלומר שבירתם הקדושה ממואב. א"נ לפי פשוטו במ"ש ס' כלי יקר כלה שעיניה יפות שהיא נדיבה הפך הנשים שעיניהם צרה אין כל גופה צריך בדיקה וז"ש הגד שאת נדיבה ועי"ז הוגד לי שכל גופך ומדותיך טובים וזה ממה שעשית את חמותך בנדיבותך וזה מורה על שלמותך כמ"ש אין כל גופה צריך בדיקה ודוק:

פסוק יב

ישלם ה' פעלך וגו'. במדרש אמרו ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה מעם ה' אמר ר' חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו. וראה זה חדש דלא דיבר ר' חסא רק שם שמו הטוב באמצע הפסוק ותו לא וכבר דשו ביה רבים. ואפשר לומר כמ"ש רז"ל במדרש שוחר טוב ע"פ בצאת ישראל ממצרים א"ר פנחס הכהן בר חמא ברקיע ששמו ערבות הקב"ה זורע מעשה הצדיקים ועושה פירות. והנה זה שזורע הקב"ה מעשה הצדיקים ועושה פירות. למאי מדמינן ליה אם לפקדון כבר כתב מור"ם ח"מ (סימן רצ"ב) דמשתמש בפקדון והרויח א"צ לשלם הריוח למפקיד ואף אם המפקיד תובע הפקדון ועכבו והרויח כתב מהרש"ל בהיאו הרב ש"ך שם דאינו חייב. ואפילו חוב שעכבו והרויח כתב מרן בש"ע (סי' פ"א) מתשו' הרא"ש דאינו חייב וכו' ע"ש. וכ"ש וק"ו דהכא אינו פקדון ואינו חוב דשכר מצות בהאי עלמא ליכא שכל המצות שיעור קומה אחת ולא נשלמה המלאכה עד שיפטר מן העולם כי אז בחסדו ית' משלם לפי פעולתו אף דלא שלימת עבידתא וא"כ אין כאן רוב ואין כאן פקדון. ומי שם פה לתבוע קרן כי הכל לצדקה וחסד מאתו וק"ו לשאול הפירות דלית דינא ולית דיינא אפילו בחוב ופקדון. אמנם גברו רחמיו יתברך ומשלם קרן ופירות כרוב חסדיו וז"ש ישלם ה' פעלך שכר המצוה עצמה ותהי משכורתך שלימה אותם הפירות היוצאים מזריעת המצוה ועל זה קשיא לר' חסא תרתי חדא דכך היא המדה שה' זורע המצות ויוצאים פירות ובחסדו גם את הכל יתן לבעלי המצות ואמאי אצטריך בעז להתפלל על זה. ועוד דהכתוב הול"ל ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות כנפיו ישלם פעלך ותהי משכורתך שלימה ולזה ר' חסא תריץ יתיב דהגם דכך היא המדה מ"מ מהגרות ואילך אבל מצות הגרות עצמה אינה מזה דעדיין אינה ישראלית

ולכך התפלל בעז דמצות הגרות גם כן היא עצמה תזרע והפרות לרות וז"ש ישלם פעלך המצוה עצמה ותהי משכורתך הריוח מהמצות שלימה מעם ה' אלהי ישראל כמו שנוהג ה' עם ישראל. וכי תימא למה אני צריך תפלה על זה לז"א אשר באת לחסות וגו' כלומר על מצות הגרות עצמה אני מדבר בתפלה וכל זה הורה ר' חסא לשום את שמו הטוב קודם אשר באת לחסות:

פסוק יד

ויצבט לה קלי. א"ר יצחק בר מריון בא הכתוב ללמדך שאם אדם עושה מצוה יעשנה בלבב שלם שאם היה ראובן יודע שהקב"ה מכתיב עליו וישמע ראובן ויצילהו מידם בכתפו היה מוליכו אצל אביו ואילו היה יודע אהרן שהקב"ה מכתיב עליו וראך ושמח בלבו בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו ואילו היה בעז יודע שהקב"ה מכתיב עליו ויצבט לה קלי עגלות מפוטמות היה מאכילה עכ"ל המדרש. ואפשר לפרש ונקדים מה שפירש הרב מהר"י חאגי"ז ז"ל בספר קרבן מנחה (סי' קט"ו) וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר במשז"ל במדרש פ' וזאת הברכה דליעקב נתנה תורה ובזה ניצול ראובן דבא על פלגש אביו פטור וז"ש וישמע ישראל שהי"ל דין ישראל ולזה ויהיו בני יעקב שנים עשר דאם הי"ל דין ב"נ נהרג ראובן ולא היו שנים עשר וז"ש מורשה קהלת יעקב כבר היתה מורשה או מאורס' לבני יעקב אלא שהוצרך לעשות על ידי חופה בהיות בישורון מלך זה משה בהתאסף ראשי עם ברוב עם הדרת מלך זה היה סיבה יחי ראובן שהי"ל דין ישראל ואל ימות כדין בן נח זהו תורף דבריו בקיצור. ואני בעני בס' הקטן ראש דוד (דף ל"ו) זכיתי לכוין לדברי הרב בפ' וישמע ישראל ע"פ הקדמת הר' פרשת דרכים שהיא כדבריו ושם ביארתי כל הפסוקים ע"ש. אמנם כעת לא מצאתי במדרש וזאת הברכה מ"ש הרב ז"ל אך ממ"ש בספר שם ע"פ מורשה קהלת יעקב מתבאר זה ע"ש. ועפ"ז אפשר לפרש פ' זרע ישראל עבדו פי' שישראל כלומר יעקב אע"ה קבל התורה ולזה בני יעקב בחיריו שלא חטא ראובן ויהיו בני יעקב שנים עשר. וכבר כתבנו בדרושים דיוסף הצדיק היה סובר דדין ב"נ יש להם כמ"ש הר' פרשת דרכים והמפרשי'. ואם יש להם דין ב"נ ראובן ח"ו חייב. ועם כל זה צדקת ראובן להצילו אך לא השתדל יותר שמא יאמרו שראה שהדין עם יוסף דדין ב"נ יש להם וגורם רעה לעצמו אך אם היה יודע שהקב"ה מכתיב ויצילהו מידם כלומר גם מאי דכתיב בתורה למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו שהיה מחשבה לבד להשיבו ועם כל זה הקב"ה מכתיב עליו כן ונמצא דזה מופת דיש לו דין ישראל דמחשבה טובה מצרפה למעשה. ואלו הי"ל דין ב"נ המחשבה אינה מצרפה. וכיון דהקב"ה הכתיב דיש לו דין ישראל עוד לא היה חושש

דיאמרו דיש לו דין ב"נ כיוסף וחייב והיה מרכיבו על כתפו ומוליכו אצל אביו אף כי יוסף לא כוון בדין מ"מ הוא מצילו שכל מציל נפש מישראל כאלו קיים עולם מלא ולזה משמיענו שיעשה המצוה בלבב שלם ולא יחוש לחשדה ולא לשום דבר. ולפי שעדיין לא שמענו אלא בענין ראובן שיצא נזק ממה שלא גמר מחשבתו שמכרוהו וכפסע בינו ובין המות בכמה הרפתקי דעדו עליה והו אמינ' דדוקא בענין כזה דאפשר דימשך סכנה צריך לקיים כל מזימות זו חשב לטובה ולא יחוש לחלקי הסותר. אבל דבר שלא ימשך נזק הו"א כי טוב לחוש ללעג השאננים. לזה הביא ראיה ולימדנו דצריך האדם לעשות המצוה בלבב שלם אף שלא ימשך שום נזק מאהרן. והענין דאפשר דאהרן קדוש ה' היה תופס דדינן כב"נ וזה שראה לאביו עמרם גדול הדור והוא אחד מד' שמתו בעטיו של נחש והוא נשא יוכבד דודתו. ולפי דעת התרגום המיוחס ליונתן גרשה ונשאת לאלצפן בן פרנך והחזירה והוליד משה וכל זה עתידה תורה לאסור ומזה סבר אהרן שיש להם דין ב"נ עד שיקבלו התורה בפרסום גדול ולכך עמרם אביו לקח דודתו וגרשה והחזירה אחר שנשאה כי עדיין לא נתנה תורה. ומיהו כדי שלא יליזו המון העם לא רצה לצאת בתופים ומחולות שיתן מקום לדבר עליהם או על משה רבינו ע"ה. ולהכי הלך לקראת משה רבינו בצנעא. אך לא היה שום סכנה או צער בדבר והו"א שבזה יותר טוב לחוש ללעג השאננים בהיות שבמה שאינו מקיים מחשבתו אין תקלה כלל יוצאת. להכי אשמועינן שגם באופן זה צריך לעשות המצוה בלב שלם ולא יחוש כלל. והיינו דקאמר אלמלא אהרן ידע כי הקב"ה מכתיב עליו וראך ושמח בלבו היה יוצא בתופים ובמחולות כלומר דבזה הקב"ה הורה שיש לו דין ישראל והמחשבה מצרפה למעשה וענין עמרם הם מפלאות תמים ואם היה יודע אהרן שהקב"ה מכתיב עליו וראך ושמח בלבו שהורה שיש לו דין ישראל ולא צדק בעיונו ועל כרחין עמרם עשה בדבר ה' כמו ש"ש בזהר ע"פ וילך איש מבית לוי. בתופים ומחולות היה יוצא לקראתו לקיים מצוה כתקנה ועוד הוסיף ללמד דעת מבועז כי בועז עלתה על דעתו וראה ברוח הקדש שישאנה והיא גם היא רות אמרה מדוע מצאתי חן בעיניך להכרני ואמרו רז"ל להכירני בדרך כל הארץ. ולכן לא רצה לתת לה כי אם מעט קלי דחש שיאמרו שלא לשם מצוה עושה רק מאהבתו לישא אותה ואלו ידע שהקב"ה מכתיב עליו ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע ותותר שנראה שנתן לה הרבה כדי שביעה ואת היותרת ולפי האמת נתן לה דבר מועט אלא ששרתה ברכה כמשז"ל והקב"ה הכתיב מה שאינו שלא נתן לה כדי שביעה אלא הלא מזער וכל כך החשיב מצוה זו עד שהכתיב יותר ממעשיו תרנגולות פטומות היה נותן לה. ועוד דעשה כל כך פרטות והכתיב שאמרה לה גושי הלום וטבלת וגו' ואח"כ שהושיט לה קלי והכל הוא

מצוה א' שהאכילה ואלו ידע שכל כך חשובה מצוה זו למנות כל חלקיה ולקבוע שכרה על פרטיה תרנגולות מפוטמות היה מאכילה:

פסוק טו

ויצו בעז את נעריו לאמר גם בין העמרים וגו'. לכאורה תיבת לאמר צריכה פירוש. ואפשר דמ"ש את נעריו היינו אותם הנצבים על הקוצרים ועל העניים לישר הדורי' שיהיו נוהגים כשורה ודת ודין ומהם היה אחד מיוחד הגדול שבכלם ועליו קאמר בסמוך ויאמר בעז לנערו הנצב על הקוצרים. ואתו עמו היו נערים אחרים להיות גם הם נצבים על הקוצרים ועל העניים. א"נ דנערו דכתיב בסמוך היה בשדה והוא נצב על הקוצרי'. ועתה שבא בעז מבית לחם היו עמו נער או שני נעריו עמו כאדם חשוב שיש לו שני נעריו עמו תדיר ועל אלו ועל הנער הנצב הנז' כוון עתה באומרו ויצו בעז אל נעריו ולכך קאמר לאמר שהם יאמרו לאחרים הם הקוצרים גם בין העמרים וגו'. ואומרו ולא תגערו בה אפשר כי יען הרבה עניים היו שם והקוצרים עצמם ובראותם את נעריו מגדילים חסדם עמה יחשדו אותם שעושים לה כן מאהבת יופיה העצום והוא לקרב דעתם עמה ולזה בהיות נעריו יראי שמים יגערו בה להראות שאינו מצד יופיה אלא מצד שכן נצטוו אבל היא בעיניהם כאבן נגף ולזה אמר ולא תגערו בה דנפיק חורבא שלא תלקט. א"נ כי בת מלך היא ונתגיירה ואין ראוי לגעור בה דנצטווינו על הונאת הגר וק"ו לזו שהיא בת מלכים:

פסוק יט

ותגד לחמותה את אשר עשתה עמו ותאמר שם האיש אשר עשיתי עמו היום בעז. צריך להבין דלכאורה האי ותאמר שם האיש וגו' נראה יותר דכבר כתיב ותגד לחמותה את אשר עשתה עמו ומזה מובן דכבר ידענו את האיש ובודאי שכך אמרה לה לנעמי. ותו להבין ותגד דהם דבר חכמה ואח"כ ותאמר אמנם אפשר במשז"ל אבצן הוא בעז ונקרא בעז שהוא עז ביראה. והשתא נעמי שאלה איפה לקטת וגו' והול"ל בשדה בעז ודיו. אך כוונת רות היתה לומר לה שבעז הפליא חסדו מלבד שהיא לקטה בשדהו. ולכן השיבה לנעמי שם האיש אשר עשיתי עמו היום בעז. והכתוב קודם אמירתה מודיע שדבריה היו דברי חכמה וז"ש ותגד לחמותה את אשר עשתה עמו ולשון ותגד מורה על דברי חכמה כמ"ש בזהר הקדוש. ובא הכתוב לעורר להבין להשכיל דבריה. ואח"ז אמר הכתוב אמירתה שהיא שם האיש וגו' וז"ש ותאמר שם האיש וגו' וחששה רות שלא יחשדה נעמי שהיא שאלה איפה לקטת. והיל"ל בשדה בעז. והיא אמרה שם האיש אשר עשיתי ותסבור נעמי שרמזה לה שהגדילה היא לעשות עמו שהוא נתן עיניו בה והיא

מיאנה ועשתה עמו טובה להצילו מעבירה. ולז"א שם האיש אשר עשיתי עמו היום בעז. כלומר כוונתי על החסדים ולא על דבר אחר דהא שמו בעז שהוא עז בירא' ורז"ל אמרו במדרש תני בשם ר' יהושע יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית שכן אמרה רות לנעמי שהם האיש אשר עשיתי עמו היום לא אמרה אשר עשה עמי וגו' והדבר פשוט כי העשיר עושה עם העני להאכילו פרוסה אחת והיא מזון חיי שעה בעוה"ז. והעני עושה עמו בעוה"ז ובעולם הבא דמלבד שכרו לעוה"ב העצום גם בעוה"ז בזכות הצדקה לו יעשר ולו יקום חילו דמלת ממון חסד וזוכה לעושר וכבוד וחיים וז"ש רות לנעמי האיש אשר עשיתי עמו היום כלומר מלבד שכר העוה"ב גם היום בעוה"ז עשיתי עמו הרבה דבאמצעותי יתקיים עושרו וכה יוסיף:

פרק ג

פסוק א

ותאמר לה נעמי חמותה בתי הלא אבקש וגו'. המפרשים פירשו כי האם לבתה שמת בעלה מבקשת להשיאה עם אחר אמנם לכלתה שמת בעלה שהוא בנה רע בעיניה שתשא לאחר במקום בנה אבל צדקת נעמה שרוצה שתשא רות לאחר במקום בנה וז"ש ותאמר לה נעמי חמותה בתי אני עושה לך כאלו את בתי שמת בעלה ומבקשת להשיאה לאחר כן אני עושה לך גם שאני חמותך עכ"ד ויש לרמוז כפי מ"ש המקובלים דנעמי סוד לאה ורות דבקה בה ליקח מבחי' אורות לאה וזה רמז בתי הלא אותיות לאה דבבחינת שאת לוקחת ממני מבחי' לאה הרי את בתי:

פסוק ג

ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליו וגו' אל תודעי לאיש וגו'. אמרו במדרש ורחצת מטינוף ע"ז שלך וסכת אלו מצות וצדקות ושמת שמלותיך עליך אלו בגדי שבת הראשונים פירשו דקשיא להו לרז"ל דמאחר דלא זכר שתפשוט בגדיה קודם ורחצת וסכת דהוא דבר שאין צריך הכתוב לאמרו. כן לא היה צריך לומר ושמת שמלותיך דפשיטא שלא תשאר ערומה לכן דרשו שהם בגדי שבת. ואפשר לומר במ"ש ילקוט ראובני פרשת וישב משם ס' התמונה דנשמת רות היתה נשמת ישראל ובחטאה באה בא"ה והיא בת זוג בעז ע"ש באורך. ועתה כבר נתקנה נשמתה ומוכנת לבא אל הקדש ראש הסנהדרין בועז וז"ש לה נעמי ורחצת מטינוף ע"ז כלומר שנשמתך נשמת ישראל וזכית עתה להתגייר הא גופא רק איזה לכלוך ע"ז סריך וסביך לכן רחצי הזכי ואח"כ גופך ונפשך שעלו מן הרחצה יאירו המצות והצדקות שעשית בהיותך נשמת ישראל

עתה דכבר נתקן החטא ושמת שמלותיך דמהמצות נעשה חלוק' דרבנן וזה רמזו בגדי שבת כלומר בגדים רוחניים המועילים לעולם שכלו שבת. ואחר כל השבח הזה וירדתי הגורן זכיתי תרד עמך ומ"ז אל תודעי לאיש וגו' ואפשר במ"ש רז"ל בשוחר טוב חצות לילה אקום להודות לך אני מודה על מה שעשית לזקנתי רות בחצות לילה שלא קללה בועז וז"ש וירדתי כתיב ואמרו רז"ל זכותו תרד עמך פי' שלא יקללך בעז והיינו דקאמרה אל תודעי לאיש מלשון ויודע בהם אנשי סוכות כלומר אל תתיסרי לאיש שלא יקללך ויענישך בעז ואפשר שמלבד זכות האשה רבה הזאת נעמי ההולכת אתה. עוד זאת הגינה על רות שלא קללה והענישה בעז על שהחרידה אותו ועשתה מעשה זר כזה. היינו דאהניא לה זכות דוד הע"ה שעתיד לצאת ממנה הגבר הוקם על חצות לילה תדיר. וזכות חצות לילה שקם דוד כל ימיו אגוני מגנא בחצי הלילה הזו. ואפשר שזה רמז מ"ש רז"ל מאי רות שזכתה שיצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות כלומר מאי רות שנשאר לה שם רות ולא נשתנה שמה כאשר נתגיירה או כאשר נעשו לה כמה נסים ונפלאות לז"א שיצא ממנה דוד כלומר רמוז בשמה הצלחה מעונש בועז שלא תכוה בגחלתו ולא קללה ולא הענישה בזכות דוד המלך ע"ה שיצא ממנה וזכותו הגין עליה ויצאה בדימוס ובמקום קללה בעז ברכה ותחת אשר שכבה מרגלותיו היתה שוכבת חיקו ותהי לו לאשה על כן נקראת רות רמז על דוד המלך ע"ה שריוה להקב"ה בחצות וכפר עליה על מה שעשתה בחצות. נמשך לזה נבין פסוק דבר הימ' (א' סימן ד') ומשפחו' בית עבוד' הבוץ לבית אשבע ויוקי' ואנשי כוזיבא ויואש ושרף אשר בעלו למואב וישובי לחם והדברי' עתיקים. ואבאר בסגנון חדש ועיין בשמחת הרגל (דף י"ב ודף מ') ואפשר במ"ש שם שנסתפק הרב מוצל מאש רת (סי' מ"ו) במי שבא על אשת איש שבעלה במדינת הים והם כיונו לעבירה ובסוף נודע שבעלה כבר היה מת אי מותרת לבועל ואני עני הסכמתי דמותרת והשתא במחלון וכליון באנו לספק זה דהם כיונו לאיסור וסברי דמואבית אסורה ולפי האמת דק"ל מותרת נמצא דלא עשו איסור אמנם כתב הרב שפתי כהן על התורה דכך רצה ה' דהמאבית יהיו אסורות עד נשואי רות לבעז שהותרו משום כבוד דוד הע"ה ולפ"ז היו אסורות למחלון וכליון וז"ש ומשפחות בית עבודה הבוץ דהיינו דוד הע"ה כמשז"ל בילקוט על פסוק זה שדוד הע"ה עסוק בפרוכת. וזכותו גרם לבית אשבע בעז שנשבע ליצרו ויוקים שנתקיימה רות ולא קללה והענישה בועז בזכות דוד הע"ה שקם בחצות וכמש"ל ואנשי כוזיבא דואג וסיעתו שרצו לפסול דוד המלך ע"ה שבא מרות והוא פסול והוא שקר דמואבית הותרה והשתא יקשה למה נתחייבו מחלון וכליון והלא לפי האמת מותרות והוי כנדון הרב מוצל מאש ממש לז"א ויואש ושרף

אשר בעלו למואב ר"ל שלהם גם באמת היו הנקבות אסורות כזכרים וז"ש בעלו למואב ל' זכר דעד בעז היו הנקבות אסורות עד וישובי לחם רות שנדבקה בבית לחם ונשאה לבעז בבית לחם יהודה והוא נצוץ קדש ששב אלינו כמש"ל אבל עד הזמן ההוא הנקבות היו אסורו' ודוק היטב."

פסוק ה

כל אשר תאמרי אלי אעשה. אפשר לרמוז במ"ש הרב הקדוש מהר"ר שמשון מאסטרפולי ז"ל בכוונת הפסוק ביחזקאל ט"ז ותבטחי על יפייך ותזני על שמך שיש קליפה אחת המפתה בני אדם לזנות ושם הקליפה לר"י סוד לאה רחל יעקב שביטל זו הקליפה ופ"ד שנים לא ראה קרי וז"ש ותזני על שמך ר"ל אותיות שמך שאותיות הקדומות לאותיות שמך רל"י והוא שם הקליפה לר"י והגיד להם הנביא שהקליפה החליקה אמריה בפתוייה שיחטאו בזנות עכ"ל ובמקומו אני עני כתבתי איזה רמזים בהקדמה זו. והשתא אפשר שז"ש נעמי וירדת הגורן וכתיב וירדתי בתוספת יו"ד כלומר זכיתי תרד עמך ואפשר כי רות היתה בחינת רחל ולקחה שפע מנעמי בחינת לאה והא (כא) כח לבטל הקליפה הזו ל"ר שרות בחינת רחל לאה וחסר יוד שיהיה לר"י דקדושה לבטל קליפה זו לכן כתיב וירדתי בתוספת יוד כלומר זכיתי תרד עמך ומשו"ה כתיב וירדתי ביוד להשנים בקדושה לר"י דהיינו רחל לאה יו"ד דוירדתי שהוא זכות נעמי ובזה תנצל מקליפה זו וזה ס"ת כל אשר תאמרו לר"י כלומר אחר שאמרתי וירדתי ביו"ד וכיונת שבצירוף בחינת לאה רחל ויוד רמז לזכות שלך והיו לאותות לר"י ומתבטלת הקליפה כל אשר תאמרי ס"ת לר"י שתשנה ויכולני לעשות כל אשר תאמרי כי רוח ה' דיבר ביך ואלים זכותך:

פסוק ח

ויחרד האיש וילפת. אמרו רז"ל במדרש התחיל ממשמש בשערה א"ל רוחות אין להם שער א"ל מי את וכו' ובשה"ר הקשתי מדאמרו בערובין (דף ק') מגדלת שער כלילית ופירש"י שד אלמא יש להם שער. ועמ"ש אני עני שם. ואחר זמן ראיתי שהרב החסיד מר זקנינו הרב בחסד לאברהם ז"ל בעין גדי מעין ז' נהר כ"ב עמד בזה וחלק דלילית שאני שהיא קליפה. ומה שהקשה שם המגיה דאמאי לא חש בעז שהיא פ' בעצמה. לק"מ דאין דרכה לבא כך רק בחלום ח"ו נאחזת ועיין בזהר הקדוש ח"א (דף נ"ד ע"ב ודף קס"ט ע"ב) ועוד שקרא ק"ש ועסק בתורה ואהני להצילו מהפ':

והנה אשה שוכבת מרגלותיו. אמרו במדרש והנה אשה טהורה מכל הנשים שוכבת מרגלותיו. והנה הרב ט"ז הקשה דבעיא ז' נקיים ותירץ דהא דתבעוה לינשא צריכה ז'

נקיים היינו דוקא דתבעוה לינשא אח"כ אבל אם תבעה ותכף בא אליה אינה צריכה לשמור ז' נקיים וה"ט דרות ותמר ע"ש בי"ד (סי' קצ"ב) והרב מהר"י בכרתי ופלתי הביא ראיה לסברתו מדברי התוס' ביומא (דף י"ח) ויבמות (דף ל"ו) והיא ראיה טובה כאשר יראה המעיין וכ"כ הריטב"א בחידושיו והרא"ש בתוספותיו שם ביבמות ע"ש. ומה שדחה הרב כרתי ופלתי ראיתו דהתוס' אפשר דסברי כראבי"ה עמו הסליחה דאין ליחס לתוס' סברת ראבי"ה שדחויה מכל הפוסקים כמ"ש מרן בב"י ומה גם שהוכיח מדברי הרא"ש דסובר דלא כראבי"ה והרא"ש כתב כדברי התוס' כמו שכתבנו ומ"ש עוד הרב כו"פ דמאי קשיא ליה לט"ז מבועז דלא בא אליה אז והוא תוקפו של בעז. הדבר קשה עליו ועל הרב ט"ז מפשט הכתובים ובפרט ממדרשי רז"ל משמע דבלילה שאחריה נשאת ואיך לא העיר בזה הרב ט"ז ומאי קאמר הרב כו"פ דלא ק' מבועז. ומה שהקשה הרב כו"פ על דוד הע"ה ע"ש מדברי רש"י בשבת (דף נ"ה ע"א) מוכח דפעם ראשונה נקראה ב"ש ולא באה. ואח"כ בפעם שניה באה ואימור דשמרה ז' נקיים ומאי דהקשה ותירץ בש"ס יש להשיב עליו. ואח"כ ראיתי בהגהת שער אפרים (סי' ע"ה) מ"ש על הרב ט"ז ויש לדקדק על דבריו ומה שהקשה בתחילה לק"מ ומה גם דכתב דיהודה ובעז סברי כראבי"ה ועדיין לחלוחית הדין קיימת דסבר' ראבי"ה דחויה היא ואין כמ"ל ועיין מ"ש בשה"ר ובמשג"ב (דף צ"ו ע"ב) ושיורי ברכה י"ד (סי' קפ"ח) ודוק היטב כי קצרתי:

פסוק ט

אנכי רות אמתך ופרשת כנפך על אמתך כי גואל אתה. אפשר במשז"ל על פסוק מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני שנצנצה בה רוח הקדש שיכירה בדרך כל הארץ וגם בסמוך כתבנו משם ס' התמונה שהיתה רות נשמת ישראל ובת זוגו של בועז ובהכי ניחא שלא שינו שמה כשנתגיירה כדרך הגרים שמשנים שמם לגמרי או איזה שינוי וזו שמה אשר יקראו לה רות כי ידעה נעמי וכל קדושים עמה דנשמתה נשמת ישראל וז"ש אנכי רות אמתך דידוע דהשם נקרא לנשמה כי היא עיקר ולא הגוף ורמוז בשם כל בחינות וחלקי נשמתו איזהו מקומן בעולמות ובמדות כמ"ש במקומות אחרים משם הזהר הקדוש והרב האר"י ז"ל וזה פירשו הראשונים מאמר ה' יאסף אהרן אל עמיו דהיינו נשמתו. וז"ש אנכי רות דלא נשתנה שמי דנשמתי היא רות נשמת ישראל ורמוז בשמי שרשי וחלקי נשמתי כלם אחוזים למעלה ועוד אמתך בת זוגך איכו השת' ופרשת כנפיך נשואין על אמתך. וכי תימא קטלת תרי מחלון וכליון לדעת קצת כי אחר מחלון נשאת לכליון ושמא תאמר שאני קטלנית. לא כדא דלפי שאני בת זוגך לכך נפטרו ונבראתי בשבילך וז"ש כי גואל אתה ואם אין אתה גואלני אין אחר גואלני כי אני בת זוגך. ויש לרמוז ופרשת כנפיך ר"ת

גי' ה' המיוחד דאיש ואשה שזכו שכינה ביניהם ועוד רמז כנפך על אמתך ר"ת גי' שמות הויה אדני בחיבור דיהיה יחוד ע"י חופה וקדושין וז' ברכות:

פסוק י

הטבת חסדך האחרון מן הראשון וגו'. אפשר דהכוונה הטבת חסדך שעשית עם נפשך כדכתיב גומל נפשו איש חסד וזה חסדך האחרון הגדלת לעשות דנתקיים ענין הגרות שהיה לשם שמים גמור בלי שום פניה כלל וסופך הוכיח לבלתי לכת אחרי הבחורים והוא עד כי כל מעשיך לשם שמים:

פסוק יא

כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל את. אפשר דרמז לסנהדרין זקני שער שהם הכירו מעלתך דעד עתה היינו סוברים דמואביות אסורות. ועתה נראין הדברים דבשבילך האיר ה' עינינו וידענו דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית שלא נתחדשה הלכה זו אלא שני ימים קודם שבאת ודברי אמת ניכרין ועיניהם ישיתו מאן דקמן וידעו כי אשת חיל את ומרוב חשיבותך נתגלית הלכה זו לכבודך דוקא. ומחלון וכליון בחטאם היו מעכבים שאפי' לך עדיין לא נתגלית. אך במותם בעבורך נפתח הסתום אי נמי דעד עתה היו אסורות לפי האמת לשיטת הרב ש"ך כמש"ל. ועוד אפשר לומר במ"ש הרב מהר"י בהפטרת חקת דמה שאמר לה בעז היינו שהיא בעלת מזל וז"ש כי אשת חיל את ע"ש שפירש לפי דרכו. וכלפי מ"ש דטעם איסור קטלנית הוא שאין מזל כמ"ד הכי בגמרא והרא"ש בתשובה כתב דאיש שמתו לו שתי נשים אין לומר שהוא קטלן ולא ינשא דגבי אשה ה"ט דמזל גורם ומזלה שימות בעלה ולא יהיה לה מזונות אבל האיש דרכו של איש שנושא ונותן ויש לו מז"ל עכ"ד. וכלפי שאמרה ופרשת כנפיך כי גואל אתה ופירשנו בעניותנו דרמזה לו שאינה קטלנית על זה אמר לה כי בודאי אינה קטלנית דמזל גורם והיא בעלת מזל ומחלון וכליון מתו בעונם:

פסוק יב

ועתה כי אמנם כי גואל אנכי. כתוב כי אם גואל אנכי ולא קרי אם אלא אמנם כי גואל אנכי. אפשר דרמז לה דודאי הוא הגואל והספק שיש אינו ספק ולכן אם כתיב ולא קרי ובעז בדברו עמה היו דבריו באופן שתדע שזה ספק נופל אבל מפני ההמון צריך לעשות כן לכל מראה עיני ישראל אבל הוא היודע שהוא ישאנה ודאי:

פסוק יג

חי ה' שכבי עד הבקר. ר"ת שעה כלומר לפי שעה דוקא והרמז שעה גימטריא שלמה דשלמה יצא ממך וכמו שהתפלל עליה ותהי משכורתך שלמה דשלמה יצא ממך כמו שאמרו רז"ל במדרש רבתי בדעות:

פסוק יד

ותקם בטרם יכיר איש את רעהו. אמרו רז"ל במדרש בטרום כתיב והוי"ו רמז לששה שעות שנשתהית שם. ואפשר דטעם דכתיב בטרום בוי"ו מלבד דברי רז"ל הוא לרמוז דבעבור דוד הע"ה שעתיד לקום תדיר בחצות שהם בו' שעות בטרם שיבא בעולם דעי"ז גורם יכיר איש את רעהו כ"י שהוא משתתף בזווג עליון איש את רעהו קבה"ו וזהו יכיר וכמו שפירשו בזהר הקדוש במעלות הקם בחצות. אהניא לרות שניצולה ולא נענשה והיה לה חיים הרומז לאות וי"ו דהוא סימנא דחיי כמ"ש בזהר הקדוש ע"פ ונחתם לי אות אמת. ולפי דברי רז"ל שהוא רמז לששה שעות שנשתהית שם א"ש מ"ש אל יודע כי באה האשה הגורן ואמרו רז"ל במדרש שהיה משטתח בעז ומתפלל אל יודע כי באה האשה הגורן שלא יהיה חילול ה' ח"ו. הכוונה בזכות ששה שעות שנשתהית וכבש את יצרו יהא רעוא אל יודע כי באה האשה הגורן:

פסוק טו

וימד שם שערים וישת עליה. רמז בזה שהקב"ה ישלם לרות מדה כנגד מדה בזכות דוד הע"ה שהיה קם בחצות וגורם זיווג עליון כן יגמור לטובה זיווגה עמו וגם בזכות שקבלה תרי"ג מצות דאורייתא וז' דרבנן שהם גימט' שערים שעולה תר"ך. וז"ש וימד שעל פי מדת דוד המע"ה ירחם עליה וימד מדה כנגד מדה. שש בזכות דוד הע"ה הרומז לשש שהיה קם תדיר בשש שעות וגם שערים גימ' תר"ך רמז לתר"ך מצות שקבלה וישת עליה יצא לטעו"ן המצות האלה עליה. ועי"ז ויבא העיר תזכה להזדווג כדת עמו ויב"א העי"ר. וזה כיוון בדבר זה עשאה וימד שש שערים וישת עליה. ולפי הרמז שרמזתי אני עמי מילין לצד עילאה בשמחת הרגל (בדף ל"ג ע"א) ע"ש ובהשמטות יש לרמוז כי תיבת שערים רמז ש"ע נהורין דא"א ר' הוא רמז ראשית חכמה כמו שרמזו בזהר הקדוש על אות ר' בכמה דוכתי ים הוא רמז לן' שערי בינה ודוק וא"ש ההי"ב:

פסוק טז

ותגד לה את כל אשר עשה לה האיש. אפשר כלפי מה ששאלה מי את בתי ואמרו רז"ל אם פנויה או אשת איש לזה השיבה בחכמה ותגד אין הגדה אלא חכמה. ומה היא החכמה שספרה ואמרה כמה עשה עמי כלומר שלשעבר אמרתיו שם האיש אשר

עשיתי עמו דכשהיתה עניה היא היתה עושה עם בעל הבית. ועתה אינה בסוג זה כי היא כמעט נשואה עם בעז ויצאה מכלל עניה ועתה זאת אומרת כל אשר עשה לה האיש דכל חסדיו עתה נאמרים באמת שעשה עמה דכבר הבטיחה לישא אותה. ולפי פשוטו אפשר דרמזה שליוה אותה מן השדה עד בית נעמי כמ"ש רז"ל על פסוק ויבא העיר:

פרק ד

פסוק ו

פן אשחית את נחלתי. רז"ל אמרו במדרש ארשב"ן אלם היה מד"ת אמר הראשונים לא מתו אלא על ידי שנטלו אותה ואני הולך ליטלה חס לי ליטלה לית אנא מערבב זרעתי איני מערב פסולת בבני לא היה יודע שכבר נתחדשה הלכה עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית עכ"ל ויש להעיר אמאי בעז והזקנים יושבי שער לא קיימו פתח פיך לאלם לומר לו דע שנתחדשה הלכה דמותרת. ואפשר דאחר זה אמרו לו שיצאה הוראה והלכה היא מואבי ולא מואבית. אך מסיבה שלא היה בו תורה עדיין היה מסתפק כי איך אפשר שדין זה נעלם מכל ראשי וגדולי ישראל שעברו עד שאתם ירדתם לעוקא דדינא ולכן היה חושש שמא טעו וז"ש פן אשחית נחלתי בלשון ספק:

פסוק ז

וזאת לפנים בישראל וגו'. כתוב בספר לקוטי תורה כ"י. וזאת אין זאת אלא תורה לפנים בישראל דוקא ולא בא"ה על הגאולה זה ספר נביאים ועל התמורה זה תלמוד בבלי שנתחלף ונתבלבל הלשון וזאת התעודה בישראל זה תלמוד ירושלמי (אח"י כן דרשו בזהר חדש) לקיים כל דבר כאלו ג' קשרים שלף איש נעלו זה עשו שנקרא איש שדה ונתן לרעהו פ' נעלה מלשון לענה וראש מסיר מעליו הכל ונותן על ראש השעיר ושלח אותו לעזאזל המדברה וגו' וזאת התעודה בישראל ר"ל דבר זה תלוי בישראל במעשיהם וכו' וזאת לפנים בישראל על הגאולה זה סמיכות גאולה לתפלה שהם היו יודעים הסוד ומכוונים וזאת לפנים בישראל ולא עתה ועל התמורה אלו התמורות כגון כוזו וכו' מצפך וכו' בסוד תליסר מכילן דרחמי כל זה היה לפנים בישראל שהיו יורדים באלו הצנורות להוריד השפע לקיים כל דבר לתת קיום והעמדה למלכות הנקרא דבר מה היו עושים שלף איש נעלו היו ממשיכים השפע על ידי הצדיק ממקור עליון ממדת חכמה שהוא קדש בגימטריא של"ף (אח"י קדוש גימ' של"ף) והיו ממשיכים שם של קנ"א שהוא ביסוד וזהו נעלו כמנין קנ"א עם האותיות והכולל ונתן לרעהו בסוד הדעת לקיים כל דבר מ' ועוד האריך בסודי הדברים וסוד מנעל וסוד סודר ע"ש באורך:

פסוק י

להקים שם המת על נחלתו ר"ת שם המת על גימטריא שלמה. רוח הקדש נצנצה בו שתזכה רות לראות שלמה במלכותו וכמו שהתפלל עליה מראשית כזאת ותהי משכורתך שלמה כמשז"ל ונתקיים כמו שאמרו רז"ל על פסוק וישם כסא לאם המלך אמה של מלכות זו רות:

פסוק יא

יתן ה' את האשה הבאה. ר"ת ד' תיבות אהיה. גם הבאה אותיות אהבה והוא באהיה. וכפי מ"ש רבינו האר"י זצ"ל וגורי האר"י שהיה ברות בחינת רחל ולאה כמש"ל אתי שפיר מ"ש הזקנים יתן ה' האשה הבאה אל ביתך כרחל ולאה שיש בה בחינת שתיהן ותזכה להיות כמותן אשר בנו שתיהם את בית ישראל:

פסוק יב

ויהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה. רמזו בזה שהיא גלגול תמר כמ"ש בספר התמונה ועתה תצליח להוליד זרעא מעליא בני עליה מלכי צבאות למופת ולאות:

פסוק יד

ברוך ה' אשר לא השבית לך גואל היום. אמרו רז"ל אלמלא ברכתן של זקנות נתקעקעה ביצה מלכות בית דוד בימי עתליהו ואני עני בשמחת הרגל רמזתי שס"ת לא השבית לך גואל היום הוא מלכתא ע"ש באורך. ואפשר לרמוז עוד כי ר"ת לא השבית לך גואל היום ויקרא שמו בישראל גימט' בבל ופרס שם רמז עוד שני פעמים שהיו זרע דוד בסכנת כליה האחת בבבל בימי נבוכדנצר הרשע דחשב להשחית זרע דוד הע"ה. עד שה' ברחמיו עד דוד הגדיל שיתן רשות שתלך אשת יהויכין בכלא ושם נתעברה מעומד כמו שאמרו רז"ל וזאת שנית במלכות פרס ככתוב במעשה בסתנאי וה' ברחמיו לא השבית גואל ובן ישי חי ייתי ונחמיניה ירוץ צדיק בתוככי ירושלם לאור באור **החיים**: